

Любов ОСТАШ, Роман ОСТАШ

ЛЕКСИКА СЕЛА СТРИГАНЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Вип.24.

УДК 811.161.2'282.2

Осташ Л., Осташ Р. Лексика села Стриганці як об'єкт лексикографічного опрацювання; 12 стор.; кількість бібліографічних джерел – 7; мова українська.

Анотація. На матеріалі сучасної лексики наддністрянської говірки села Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області запропоновано лексикографічне опрацювання групи лексем, які починаються на літеру Г. Викладено також погляди видатного діалектолога Йосипа Олексійовича Дзєндзелівського про походження звука [г] в українській мові.

Ключові слова: лексика, лексикографія, діалектологія, наддністрянські говірки, літера Г, село Стриганці.

Annotation. Lexicographical processing of lexeme group beginning with letter Г has been offered based on the material of modern lexis of Upper Dniester dialect of the village of Stryhanci, Tysmenytsya District, Ivano-Frankivsk Region. Views of a famous dialectologist Yosyp Oleksiyovych Dzdzdzelyivsky about origin of [g] sound in Ukrainian language have been also presented.

Key words: lexis, lexicography, dialectology, Upper Dniester dialects, letter Г, village of Stryhantsi.

Пропонуємо читачам частину словника говірки села Стриганці Тисменицького (діалектне стриганецьке – *Тисменецького*) району Івано-Франківської області. Вона охоплює лексеми, які починаються на літеру Г. Говірка міститься на південному заході наддністрянського діалекту. Село розташоване в 30 км від обласного центру – міста Івано-Франківська (якщо їхати через *Рішнів, Клубівці, Тисменицю*). Вважається, що воно засноване у 1624 році. Значиться на карті французького інженера-картографа Левассера де Боплана з 1650 року. Сусіднє село *Рішнів* – набагато давніше, у писемних пам'ятках згадується з 1387 року. Із Стриганцями сусідять також села *Добге, Побер'єжжя* (діалектне стриганецьке – *Побер'єжі*).

Традиційно вважається, що [г] в сучасній літературній мові і в сучасних діалектах – вторинний за своїм характером. Однак єдиної відповіді на питання, коли припинив свою дію праслов'янський звук *г, і яким століттям можна впевнено датувати початок уживання вторинного [г], дослідники не мають. Проблема ця досі не розв'язана, висловлено найрізноманітніші думки [див. докл.: 1; 4, с. 165–169; 5; 7].

Як зазначає Й.О. Дзєндзелівський, „праслов'янський задньоязичний вибуховий дзвінкий г в в українській (як і в білоруській, словацькій, чеській, верхньолужицькій та південноросійських говорах) рефлексується як горловий г (h). Втрата давнього задньоязичного дзвінкого *г сталася досить рано (десь не пізніше X ст., тобто ще у староруський період), причому давній г спочатку змінився на задньоязичний фрикативний г (γ), а згодом на гортанний г (h). Проте і в сучасній літературній українській мові, і в говорах, крім гортанного г (<*г), порівняно широко відомий і проривний дзвінкий г (*г'ул'а, г'анок, г'удзик* та ін.), який

безпосередньо не пов'язується з давнім (праслов'янським) *г, а є утворенням новішим чи секундарним. Цей секундарний український г двоякого походження: а) як результат іншомовного впливу і б) як наслідок комбінаторних звукових змін (к > г, д > г), які відбулися на власному українському діалектному ґрунті”[2, с. 84–85].

Літеру г запроваджено в українському правописі 1928 року, але його дія у 1933 р. була припинена, літеру г – зліквідовано. Її вживання в українській літературній мові відновлюється з початку 90-х років ХХ ст. Окрім правописних рекомендацій, існує багато різних посібників і словничків, у яких містяться поради стосовно розширення кількості лексем з літерою г в літературній мові. Часто ці поради не завжди обґрунтовані. Журналісти в радіо- і телепередачах, у пресі інколи вживають її кожен на свій розсуд або відповідно до свого смаку. Поки що дається взнаки перерва у вживанні звука і літери Г в літературній мові. Натомість у говорах звук [Г] продовжував уживатися. Використовували і використовують літеру г у своїх дослідженнях при записах живого діалектного мовлення й діалектологи.

Структура словникової статті

Реєстрові слова подано великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою. Після реєстрового слова у квадратних дужках наведено транскрипцію з обов'язковим позначенням наголосу та інших звукових особливостей лексеми. У мовленні стриганчан ненаголошений звук [e] звучить невиразно, часто наближаючись до [и] або [і]. Характерною особливістю говірки є те, що часто один і той же мовець може вживати будь-яку із цих паралельних фонетичних форм. Тобто при вимові лексеми *селo* ‘вид населеного пункту’ можливі такі фонетичні варіанти: *селo* [ce^ulo], *силo*

[си^lло], **силб** [си^lло]. Із цієї ж причини, указуючи на середній рід у словникових статтях, присвячених прикметникам і дієприкметникам, указуємо (в ненаголошеній позиції) через скісну риску подвійну вимову, наприклад: **ГІСЛЕВАТИЙ**¹ [g'e^ule^uвати], -а, -е/-и, ... *прикм.*, *зруб.* Череватий. Детальніше варіанти -е/-и не розшифруємо, хоча слід мати на увазі, що, окрім указаних, можливі ще проміжні варіанти: звук [е], наближений до [и], та звук [и], наближений до [е]. Знак наголосу ставимо перед наголошеним складом. Після квадратних дужок подано ремарки: для **іменника** – вказівка на закінчення родового відмінка однини, вказівка на рід (*ч.*, *ж.*, *с.*, при іменникові спільного роду – *сп. р.*); для **дієслова** –

вказівка на частиномовну приналежність слова та на вид (*док.*, *недок.*); для **прикметника** – вказівка на частиномовну приналежність. Прикметники подано у формі чоловічого роду, після того через коми вказано закінчення жіночого та середнього родів; для **інших частин мови** – вказівка на частиномовну приналежність. Якщо слово багатозначне, викладено всі відомі авторам значення лексеми. Ці значення відокремлено арабськими цифрами. Омоніми подано в окремих статтях із числовим позначенням індексу справа. Всі умовні скорочення подано окремим списком. У наведених ілюстраціях-цитатах слова, на які падає логічний наголос, підкреслюємо прямою лінією.

Умовні скорочення

виг. – вигук
Вл. н. – власна назва
вул. – вуличне
дієсл. – дієслово
док. – доконаний вид
ж. – жіночий (рід)
жарт. – жартівливе
заст. – застаріле, застарілий
звуконасл. – звуконаслідувальне
зруб. – зрубіле
зменш.-пестл. – зменшено-пестливе
знев. – зневажливе
мн. – множина

наз. – називний (відмінок)
нар. – народний
недок. – недоконаний (вид)
перен. – переносне (значення)
прикм. – прикметник
присл. – прислівник
род. – родове (прізвисько)
с. – середній (рід)
сп. р. – спільний рід
ч. – чоловічий рід
♦ – фразеологічні одиниці
■ – узвичаєні вислови

Г

ГАЗУВАТИ [габу^lвати] *дієсл.*, *недок.*, **ЗГАЗУВАТИ** [згабу^lвати] *док.* (*поза очі*) 1. (кого) обмовляти. 2. (кого) висміювати, неславити, паплюжити, ганьбити; (з кого) насміхатися.

ГАЗДА [газ^lда], -и, *ч.* 1. (глава сім'ї, господарства) господар. 2. Поважний чоловік, господар. 3. Дбайливий, працьовитий господар. 4. Жонатий чоловік. 5. (*уживається при похвалі добре виконаної роботи*) чоловік, який робить усе якісно, акуратно. *Наз. мн. газди.*

ГАЗДІНІ [газ^lдин'і], -і, *ж.* 1. Дружина глави сім'ї, господаря. 2. Поважна жінка, господиня. 3. Добра, вміла, спритна господиня. 4. Заміжна жінка. 5. (*уживається при похвалі добре виконаної роботи*) жінка, яка робить усе якісно, акуратно. *Наз. мн. газдині.* ■ **ма́ти за газдіню** – вважати доброю, хорошою, вмілою господинею. ♦ Приказка: **Не лінуйсі пізно лічі, а раненько встати, будуть тебе люди за газдіню мати.**

ГАЗДІВСЬКИЙ [газді^lв'с'кі], -а, -е, *прикм.* 1. Який належить господареві або стосується його. 2. Який походить із сім'ї добрих господарів. 3. Те саме, що **ГАЗДОВІТИЙ**.

ГАЗДОВІТИЙ [газдо^lв'итиї], -а, -е/-и, *прикм.* (який від природи має нахил до доброго ведення господарства; який вміло й економно веде господарство) хазяйновитий, господарний.

ГАЗДУВА́НС [газду^lван'е], -і, **ГАЗДУВА́НІ** [газду^lван'і], -і, *с.* Господарювання: *Ой, гирке́ то мо́є газдува́не.*

ГАЗДУВАТИ [газду^lвати] *дієсл.*, *недок.* 1. Господарювати, хазяйнувати. 2. (про чоловіка і жінку разом) вести спільне господарство; проживати, жити. *Див. ще ДОГАЗДУВАТИСІ, НАГАЗДУВАТИСІ, ПОГАЗДУВАТИ.*

ГАЗДЮ́К [газд'ук], -а, *ч.*, *знев.* Молодий мужчина, який недавно одружився і почав вести своє власне господарство (він самовпевнено вважає, що господарює добре, а оточення сприймає його поки що з іронією).

ГАЗЕТА [газета], -и, *ж.* Газета.

ГАЗМА́СКА [газмаска], -и, **ГАЗМА́СКА** [газмаска], -и, *ж.*, *військове.* Протигаз.

ГАЙЦ [гаїц], -у, **ГАЙЦ** [гаїц], -у, *ч.* 1. Жар. 2. Вогонь. ■ **дава́ти (да́ти) га́йцу (га́йцу)** – 1. *перен.* (без додатка) (пристрасно, азартно, з особливою силою робити що-небудь) давати (дати) жару. Спектр застосування цього виразу у розмовному мовленні дуже широкий і зміст висловлюваного часто можна зрозуміти лише у контексті розмови. Напр.: *О, ми на тім висілю́ дава́ли га́йцу* з урахуванням контексту

розмови розшифровується так: 'О, ми на тім весіллі натанцювалися досхочу'. 2. *перен.* (кому) замучити кого-небудь роботою. 3. *перен.* (кому) сильно висварити кого-небудь.

ГАЙЦУВАТИ [гайцу'вати], **ГАЙЦУВАТИ** [гайцу'вати] *дієсл., недок.* 1. Розводити або підтримувати вогонь у кухні, печі, вогнищі. 2. Робити сильнішим вогонь у газовій плиті.

Див. ще ПІДГАЙЦОВУВАТИ, ПІДГАЙЦУВАТИ, РОЗГАЙЦУВАТИ.

ГА́ЛКА [галка], **-и, ж.** Спресований твердий шматочок чого-небудь у формі кульки або кубика.

■ **га́лка цукру** – один кубик (1 штука) пресованого рафінаду.

ГА́ЛЬОП [гал'оп] *присл.* 1. Дуже швидко. 2. *У ролі виг.* Уживається, щоб приспішити кого-небудь: Швидше!

ГА́ЛЬОПОМ [гал'опом] *присл.* Те саме, що **ГА́ЛЬОП**.

ГАНДЖ [ганд ж], **-у, ч.** 1. (*стосовно істоти або предмета*) фізична вада. 2. *перен.* (*стосовно нематеріальних речей*) недолік. 3. *перен.* (*стосовно певних рис характеру людини*) хиба.

ГА́НОК [ганок], **-нку, ч.** Ганок.

ГА́НОЧОК [ганочок], **-чка, ч.** Зменш.-пестл. до **ГА́НОК**.

ГАРА [гара], **-и, ж.** 1. Дерев'яний ящик на возі для перевезення зерна. 2. (*вид voza з таким ящиком для перевезення зерна*) бистарка.

ГАРЃАЧ [гар'гач], **-ч'ї, ч., зруб.** або *жарт.* 1. Пияк, п'яниця. 2. *жарт., перен.* Бешкетник.

ГАРЃАЧКА [гар'гачка], **-и, ж.** Витягнута хрящова частина гортані; адамове яблуко: *Він його зловів руками за гарѓачку і поч'їв душіти.*

ГАРДИРУ́БЧИНА [гарди'рубчина], **-и, ж.** Дуже маленька кімната.

ГАРНЕЦ [гарнец], **-рніці/-рнці, ГАРНИЦ** [гарниц], **-рніці/-рнці, ч., заст.** 1. Дерев'яний черпак, міра сипких тіл (1,5–3,5 л). 2. Діжечка на 5–6 літрів.

ГАРУВАТИ [гару'вати] *дієсл., недок.* Важко працювати: *Він цілий вік т'їжко гаруво́в, але так до нічо́го і не доробі́всі.* *Див. ще НАГАРУВАТИСІ.*

ГА́ЦІ [гац'ї] *тільки мн., заст.* Чоловічі кальсони.

ГВАВТУВАТИ [гваўту'вати], **ГВОВТУВАТИ** [гвоўту'вати] *дієсл., недок.* 1. Голосно кричати, намагаючись привернути увагу посторонніх; кричати на гвалт. 2. *перен.* Голосно сваритися. ■ **гвавтува́ти (гвовтува́ти) на всі голосі** – дуже кричати, кричати з усіх сил; голосно сваритися: *Не йди тудá, бо вони́ там за́раз свар'їтсі. Гвавту́ють на всі голосі.* *Див. ще ПОГВАВТУВА́ТИ.*

ГВАРАНТОВА́НИЙ [гваран'тований], **-а, -е/-и, прикм.** 1. Гарантований. 2. Безсумнівний.

ГВАРАНТОВА́ВО [гваран'тово] *присл.* 1. Гаратовано. 2. Безсумнівно.

ГВЕР [гвер] *ч.* 1. Гвинтівка. 2. Військова рушниця. 3. (інколи – зі стилістичною метою) рушниця взагалі.

ГВІНТ [гв'інт], **-а́, ч.** (стрижень, що має спіральну різьбу на зовнішній поверхні) гвинт. ■ **вз'ї́ти (вз'ї́ти) на гві́нт** – прикріпити що-небудь гвинтом, на різьбу якого накручена гайка: *Як приб'є́ш цьв'ї́ками, то не буде тримáтисі. Тре́ба вз'ї́ти на гві́нт.*

ГВО́УТ [гвоўт], **-у, ч., рідше ГВАВТ** [гваўт], **-у, ч.** 1. (крик, голосний шум, гам) гвалт. 2. *виг.* Допоможіть! ■ **хоть гво́вт кричі** – дуже сутужно; скрутне становище: *Нема́ грóши́й, і хоть гво́вт кричі́.*

ГВО́ВТАТИ [гвоўтати] *дієсл., недок.* 1. Дуже кричати. 2. Дуже голосно говорити. *Див. ще ПОГВО́ВТАТИ.*

ГЕ́ВКАТИ [г'еўкати] *дієсл., недок., інколи зруб.* 1. Випрошувати що-небудь, настійливо і неодноразово звертаючись. 2. Дошкуляти настійливим проханням. *Див. ще ВІ́ГЕВКАТИ, ПО́ГЕВКАТИ.*

ГЕ́ГАТИ [г'егати] *дієсл., недок.* (про гуси) видавати звуки, схожі на "ге-ге"; гегати, гегекати, гелгати. *Див. ще НАГЕ́ГАТИСІ, ПО́ГЕГАТИ.*

ГЕ́ЛЕВА́ТИЙ¹ [г'еле'латиї], **-а, -е/-и, ГЬИЛИВА́ТИЙ¹** [г'или'латиї], **-а, -е/-и, прикм., зруб.** Череватий.

ГЕ́ЛЕВА́ТИЙ² [г'еле'латиї], **ГЬИЛИВА́ТИЙ²** [г'или'латиї] *прикм., ч.* Вл. н.: інд. вул. прізвисько.

ГЕ́ЛЕВО [г'еле'во], **-а, ж., зруб.** Живіт: (осудливо) *Диві́сі, якé він собі́ телево наї́в!* *Див. ще ЧЕ́РЕВО.*

ГЕ́НИК [г'еник], **-а, ч.** Вл. н.: нар. варіант імені **Євѓен**.

ГЕ́НІ [г'ен'ї], **-ї, ж.** Вл. н.: нар. варіант імені **Євѓенія**.

ГЕ́НКА [г'енка], **-и, ж.** Вл. н.: нар. варіант імені **Євѓенія**.

ГЕ́НЬО [г'ен'о], **-ї, ч.** Вл. н.: нар. варіант імені **Євѓен**.

ГІ́ПС [г'іпс], **-у, ч.** 1. (мінерал, а також будівельний матеріал) гіпс. 2. *мед.* (тверда хірургічна пов'язка з цього мінералу) гіпс.

ГІ́ШЕФТ [г'ішефт], **-у, ч.** 1. Справа, бізнес. 2. Спекуляція. 3. Зиск, користь, прибуток. Лексема активно функціонує у мовленні жителів села і часто набуває різних конотацій.

ГЛЕЙ [глеї], **глею**, ч. Мокра або вогка клейка речовина, суміш, консистенція: *Насп'оді це глей, хот'я землі зверху вже просохла.*

ГЛЯНЦ [гл'анц], -у, ч. Блиск на поверхні чого-небудь. **■ на глянец** – 1. До блиску: *О, ти ніні свої м'єштині вінуцувов на глянец.* 2. *перен.* (про закінчену роботу) досконало, бездоганно.

ГЛЯНЦУВАТИ [гл'анцу'вати] дієсл., *недок.* Начищати поверхню чого-небудь до блиску. *Див. ще ВІГЛЯНЦУВАТИ, НАГЛЯНЦУВАТИ, ПОГЛЯНЦУВАТИ.*

ГНІРА [г'нира], -и, *сп. р.* 1. Занудна людина, яка надмірно, прискіпливо розмірковує над найменшими дрібницями. 2. Людина, яка постійно всім незадоволена.

ГНІРАТИ [г'нирати] дієсл., *недок.* 1. Довго і повільно щось робити. 2. Виконуючи якусь роботу, надмірно прискіпливо докопуватись до деталей. 3. Набридливо висловлювати невдоволення, нарікати, бурчати.

ГНІТ [гн'іт], **гнотá**, ч. Стрічка або шнур, що використовується для горіння в газових лампах, свічках тощо.

ГНОБА [г'ноба], и, **ГНЬОБА** [гн'оба], и, *сп. р.* Недолуга людина (будь-якої статі і віку). Про таких кажуть: *Ні в поле мі не бері, ні дома мі не лишій* 'Ні в поле мене не бери, ні вдома мене не залишай'.

ГОЙ [гой], -а, ч. Вл. н.: Вул. род. прізвисько. Дружина – **Гойова**, **Гойова** або **Гойа**. Дочка – **Гойова**, **Гойова**. Син – **Гой**. Рід і родина – **Гой**, **Гойові**, **Гойові**. Давня праслов'янська лексема (апелятив і антропонім) [3]. Пор. прізвищеву назву у Реєстрі Війська Запорозького 1649 р.: Луки(й) *Кгоє(н)ко* (Брацлавський полк) [6, арк. 175 зв.] (**Гой** + суфікс **-ен-к-о**; диграф **кг=г**).

ГОЛЬГАТИ [гол'гати], **ГОЛЬКАТИ** [гол'кати] дієсл., *недок.* 1. Звучно ковтати, пити великими ковтками. 2. Видавати звуки, подібні на звуки від ковтання: *А йому в горлі шось гольгає.*

ГОЛЬ-ГОЛЬ [гол' гол'] *звуконасл. слово*, **ГОЛЬ-ГОЛЬ-ГОЛЬ** [гол' гол' гол'] *звуконасл. слово*. Уживається, щоб передати процес звучного ковтання людиною рідини: *А він голь-голь – і всьо віпив.*

ГОЛЬКАТИ *див. ГОЛЬГАТИ.*

ГОНТ [гонт], -у, ч., **ГОНТА** [гонта], -и, *ж.* (покрівельний матеріал у вигляді тонких дощечок) гонт, гонта.

ГОНТАР [гонтар], -і, ч. Той, хто виготовляє гонти і накриває ними дахи будинків.

ГОРГІНА [гор'г'іна], -и, *ж.*, *бот.* Жоржина.

ГОРДІЙ [горд'ій], -дія, ч. Вл. н.: род. вул. прізвисько: *Вигнати худобу за Гордія* 'Вигнати [на пасовисько] худобу поза (минувши) господарство Гордія'.

ГРАЛІ [грал'і], -лєй/-лій, *мн.* Виля для гною з трьома або чотирма металевими прутами на кінці.

ГРАНАТ [гранат], -а, ч., *заст.* Граната.

ГРАНАТОВИЙ [гранат'овий], -а, -е/-и, *прикм.* (назва кольору) темно-синій: *А йому всьо гранатове д'уже пасує.*

ГРАНДА [гранда], -и, *ж.* 1. Великий натовп. 2. Бійка. 3. *перен.* Велика сварка, буча, колотнеча.

ГРАСА [граса], -и, *ж.* Виля для насипання овочів (картоплі, буряків, огірків і т. ін.) з чотирма металевими прутами, що мають гупі на кінці кожного прута, щоб не пошкодити овочів.

ГРАСКА [граска], -и, **ГРАСКА** [граска], -и, *ж.* Плужок-розпашник із ралом для міжрядного розпушування ґрунту і знищення бур'янів.

ГРАСКУВАТИ [граскувати], **ГРАСКУВАТИ** [граскувати] дієсл., *недок.* Прополювати граскою (за допомогою коня) міжряддя просапних культур. *Див. ще ПОГРАСКУВАТИ.*

ГРАСУВАТИ [грасу'вати] дієсл., *недок.* 1. Бурхливо, нестримно виявляти якийсь рух, дію з руйнівними наслідками. 2. *перен.* Нахабничати, розв'язно себе поводити. 3. *перен.* Поводити себе як розбійник. *Див. ще ПОГРАСУВАТИ.*

ГРАТ [гат], -а, ч. (*про річ, предмет і т. ін.*) щось старе і непотрібне, яке уже виходить з ужитку, напр., старий прилад, стара автомашинка.

ГРАТИ [грати], -ів, *мн.* Грати. **■ на гра́ти** – *перен.* (*про візерунок на тканині*) в велику клітку.

ГРЕЙЦАР [грейцар], -а, ч. 1. *заст.* Крейцар, австрійська мідна монета. 2. *жарт.* Будь-яка дрібна монета, дрібний гріш: *Позич ми па́ру грейцарів, бо до гальби пива не стає* 'Позич мені кілька копійок, бо не вистачає, щоб заплатити за гальбу пива'.

ГРЕЧНИЙ [гречний], -а, -е/и, *прикм.* 1. Ввічливий, з добрими манерами поведінки. 2. (про дитину) слухняний, добре вихований.

ГРІГОР [григор], -а, ч., *заст.* Вл. н.: інд. вул. прізвисько.

ГРИНДЖОЛИ [гринд' жולי], -лів, *мн.* Маленькі санки.

ГРІСІК [грис'ік], -у, ч. 1. Висівки. 2. (відсів кукурудзяної муки) кукурудзяна крупа.

ГРІС [грис], -у, ч. 1. Пшенична мука нижчого сорту. 2. Висівки.

ГРУНТ [грунт], -у, ч. Земельна ділянка, земельна площа: *Його дід мав колісь багато ґрунту* ‘Його дід мав колісь велику кількість земельної площі’ (це не обов’язково, що ця земельна площа – один наділ, це могли бути кілька ділянок, розташованих у різних місцях).

ГУДЗ [гудз], -а, ч. 1. Місце на дереві від зрізаної гілки. **■ здоровий, як гудз** – (про людину) дуже здоровий, міцного здоров’я: *Як я була молодá, то була м здорова, як гудз*; **■ шукати собі гудза** – шукати привід, зачіпку до сварки чи бійки. 2. Вузол. **■ зав’язати на гудз** – зав’язати на вузол (напр., шнурівки у взутті, кінці мотузки і т. ін.); протилежне – **зав’язати на ключку** (зав’язати “на бант”, щоб можна було потім легко розв’язати): *Зав’яжі на гудз, бо інакше розв’яжисі*.

ГУДЗАК [гудзак], -а, **ГУДЗЕК** [гудз’ек], -а, **ГУДЗЬІК** [гудз’ік], -а, ч. Поліно або колода з великою кількістю гудзів.

ГУДЗЕ [гудз’е], -дзє, **ГУДЗЬІ** [гудз’і], -дзьи, збірн. 1. Багато гудзів у поліні або колоді дерева. 2. Багато поліні або колод дерева з гудзами.

ГУДЗЕК див. **ГУДЗАК**.

ГУДЗИК [гудзик], -а, ч. Гудзик.

ГУДУВАТИЙ [гудзувати], -а, -е/-и, прикм. (про дерево, поліно і т. ін.) який має багато гудзів.

ГУДЗЬІК див. **ГУДЗАК**.

ГУЗДРАТИ [гуздрати] дієсл., недок. Виконувати великий обсяг роботи, яка вимагає бути пильним і уважним до деталей і забирає багато часу. **■ треба гуздрати (нагуздратисі), кóло тóго треба гуздрати (нагуздратисі)** – це вимагає багато копіткої роботи: (сільська кравчиня не хоче шити односельчанці блузку, бо в обраному замовниці фасоні багато всіляких деталей) *Я вам не вспію то вишити до Великодні, бо мені вже люди наносили тóго шит’я пóвно, а кóло вашої блóзки треба гуздрати*. Див. ще **НАГУЗДРАТИСІ**.

ГУ́ЛА [гула], -и, ч. Нездара, недотепа.

ГУ́ЛІ [гулі], -і, ж. 1. (заокруглена опуклість, нарiст на тілі людини або тварини від запалення, удару і т. ін.) гуля. 2. Спресована з якої-небудь речовини тверда куля різного розміру. 3. Прикраса або деталь-чого-небудь у вигляді кулі різного розміру. 4. перен. Частина чогось істивного у вигляді заокругленого шматка.

ГУ́ЛЬКА [гулька], -и, ж. Зменш.-пестл. до **ГУ́ЛІ**.

ГУ́ЛЬОЧКА [гуль’очка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **ГУ́ЛЬКА**.

ГУЛЯ́ГА [гуляга], -и, ж. Збільш. до **ГУ́ЛІ**: *А він зварів собі гуляту мн’яса, і за два дні то всьо лиш фиркнуло* ‘А він зварив собі великий шматок м’яса і за два дні то все з’їв’. Вживаючись у назвах істот, предметів, речей, речовин, об’єктів, суфікс **-аг-а/-аг-а, -яг-а/-яг-а** надає значення збільшеності (із конотаціями здивування, захоплення, обурення, страху, незадоволення і т. ін. при констатації великого розміру об’єкта).

ГУ́МА [гума], -и, ж. (еластична речовина, що не пропускає води, повітря і виготовляється шляхом вулканізації каучуку) гума.

ГУМА́К [гумак], -а, ч. Гумовий чобіт. Наз. мн. **гумакі**: *Він погно́в па́сти, взу́всі в гума́кі, взыв старі штани́*.

ГУМАЧО́К [гумачок], -чкá, ч. Зменш.-пестл. до **гума́к**. Наз. мн. **гумачкі**.

ГУМАЧЬІ [гумач’і], -чьи́ти, с. Зменш.-пестл. до **гумачо́к**. Наз. мн. **гумачьи́та**.

ГУ́МКА [гумка], -и, ж. 1. (канцелярський предмет для стирання написаного чорнилом чи олівцем) гумка: *Ця гу́мка від оліви́цьї, чи від чорни́ла?* 2. Гумова стрічка.

ГУ́МОВИЙ [гумовий], -а, -е/-и, **ГУМОВІЙ** [гумовий], -а, -е/-и, прикм. Гумовий.

ГУ́МОЧКА [гумочка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **ГУ́МКА**.

ГУРА́ЛЬНІ [гурал’ні], -і, ж. Гуральня.

ГУТА́ТИ [гутати] дієсл., недок. Йти нерівно, зигзагами (як іде п’яна людина). Див. ще **ПОГУТА́ТИ**.

ГЫ́ГА [г’іга], -и, **ГЕ́ГА** [г’ега], -и, ж., жарт. Нога. Наз. мн. **гы́гі, ге́гі**.

Література

1. Гринчишин Д. Слова з літерою г в українських пам’ятках XIV–XVIII століть / Д. Гринчишин // До джерел : зб наук. пр. на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – Київ ; Львів, 2004. – Т. 1. – С. 95–118.
2. Дзєнзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (ч. I. Фонетика) / Й.О. Дзєнзелівський. – Ужгород, 1965. – 127 с.
3. Железняк І.М. Праслов’янське *goj- і сербохорватський антропонімікон / І.М. Железняк // Мовознавство. – 1969. – № 3. – С. 37–43.
4. Історія української мови: Фонетика / [Жовтобрюх М.А., Русанівський В.М., Складенко В.Г.]. – К. : Наукова думка, 1979. – 372 с.

5. Німчук В.В. Про графіку та правопис як елементи етнічної культури: історія г / В.В. Німчук // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 3–10.
6. Реєстр Війська Запорозького 1649 року: Транслітерація тексту / НАН України ; Інститут української археографії ; Інститут історії України ; Російський державний архів давніх актів; [підготували до друку: О.В. Тодійчук (головний упорядник), В.В. Страшко, Р.І. Остап, Р.В. Майборода]. – К. : Наук. думка, 1995. – 592 с. – (Джерела з історії українського козацтва).
7. Шевельов Ю. Спірантизація *g / Ю. Шевельов // Мовознавство. – 1994. – № 1. – С. 3–14.

Осташ Роман Іванович – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України

Осташ Любов Романівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Львівського національного університету імені Івана Франка